

11. tétel A kémiai egyensúly

Mutassa be a kémiai egyensúlyok kialakulását és befolyásolásának lehetőségeit a $2 \text{SO}_2 + \text{O}_2 \rightleftharpoons 2 \text{SO}_3$ reakció példáján!

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
A $2 \text{SO}_2 + \text{O}_2 \rightleftharpoons 2 \text{SO}_3$ folyamat egy gázfázisú (homogén) megfordítható reakció.	1 PONT
Ha kén-dioxid és oxigéngázt összekeverünk, és megfelelő hőmérsékletre hevítjük, azt tapasztaljuk, hogy egy idő után a reakció „leáll”, a rendszerben mindhárom komponens jelen lesz, a koncentrációjuk nem változik.	1 PONT
A reakció kezdetén csak kén-dioxid és oxigén van jelen, így a visszaalakulás sebessége $0 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3 \cdot \text{s}}$.	1 PONT
Ahogy a reakció előrehalad, fogynak a kiindulási anyagok, így az odaalakulás sebessége csökken.	1 PONT
A kén-trioxid mennyiségének növekedésével a visszaalakulás sebessége folyamatosan nő.	1 PONT
Amikor az oda- és visszaalakulás sebessége megegyezik egymással, dinamikus egyensúly áll be a rendszerben, ami azt jelenti, hogy látványosan nem történik változás, de a részecskék szintjén zajlanak folyamatok, csak azok kiegyenlítik egymást.	2 PONT
Az egyensúlyi elegy összetételét az egyensúlyi állandóval jellemezzük.	1 PONT
Erre a reakcióra $K = \frac{[\text{SO}_3]^2}{[\text{SO}_2]^2 \cdot [\text{O}_2]}$.	1 PONT
Az egyensúlyi elegy összetételét több tényező befolyásolja:	
Kiindulási anyagok hozzáadása az egyensúlyt a termékek irányába tolja.	1 PONT
Ezt a módszert akkor érdemes használni, ha az egyik kiindulási anyag sokkal olcsóbb a többinél, ilyenkor azt célszerű feleslegben alkalmazni. Ebben a reakcióban ez nem áll fenn, így célszerű sztöchiometrikus arányú elegyből kiindulni.	1 PONT
Termékek hozzáadása az egyensúlyt a kiindulási irányába tolja.	1 PONT
Eszerint az egyensúlyt a termékek irányába lehet tolni a termékek elvonásával, de ebben a reakcióban erre nincs (gazdaságos) lehetőség.	1 PONT

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
A nyomás növelése az egyensúlyi elegyet az anyagmennyiség csökkenésének irányába tolja.	1 PONT
Mivel a kén-trioxid képződése anyagmennyiség csökkenéssel jár, így célszerű ezt a reakciót minél nagyobb nyomáson megvalósítani.	1 PONT
A hőmérséklet növelésének hatására az egyensúly az endoterm irányba tolódik.	1 PONT
$\Delta_r H = 2 \cdot \Delta_k H(\text{SO}_3) - 2 \cdot \Delta_k H(\text{SO}_2) = -197,8 \frac{\text{kJ}}{\text{mol}}$	1 PONT
A kén-trioxid képződése exoterm, tehát célszerű a reakciót minél alacsonyabb hőmérsékleten lejátszatni.	1 PONT
Alacsony hőmérsékleten viszont nagyon lassú (esetleg be sem indul) a reakció, így célszerű katalizátort (pl. V_2O_5) alkalmazni.	1 PONT
A katalizátor az egyensúlyi elegy összetételét nem befolyásolja.	1 PONT
Összesen	20 pont

12. tétel Sav-bázis reakciók

Ismertesse a Brønsted-féle sav-bázis elméletet, és mutassa be a sav-bázis reakciókat a sósav, a nátrium-hidroxid, az ecetsav, az ammónia és a foszforsav példáján!

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
A Brønsted-féle sav-bázis elmélet szerint sav-bázis reakciónak tekintjük a protonátmenettel járó folyamatokat.	1 PONT
A protont leadó részecske a sav, az azt felvevő a bázis.	1 PONT
Az oldott anyagokat a vízzel szemben mutatott sav-bázis viselkedés alapján osztályozzuk.	1 PONT
Azokat az anyagokat, amelyek vízzel szemben 100%-ban H^+ -okra diszociálnak, erős savaknak nevezzük.	1 PONT
Ilyen a sósav: $\text{HCl} + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{Cl}^- + \text{H}_3\text{O}^+$	1 PONT
Hasonlóan a víztől 100%-ban hidrogéniont átvevő anyagokat erős bázisoknak hívjuk.	1 PONT

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
A nátrium-hidroxidot vízben oldva ionjaira disszociál: $\text{NaOH} \rightarrow \text{Na}^+ + \text{OH}^-$	1 PONT
A $\text{OH}^- + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_2\text{O} + \text{OH}^-$ reakciónak nincs kémiai értelme, így a nátrium-hidroxidot abban az értelemben tekinthetjük erős bázisnak, hogy a bemérési mennyiséggel azonos koncentrációban termel hidroxid-ionokat.	1 PONT
Azokat az anyagokat, amelyek a víznek csak részben adnak le protonokat, gyenge savaknak nevezzük.	1 PONT
Ilyen az ecetsav: $\text{CH}_3\text{COOH} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{CH}_3\text{COO}^- + \text{H}_3\text{O}^+$	1 PONT
Az oldatban beálló egyensúlyt a saverősségi állandóval jellemezzük: $K_s = \frac{[\text{CH}_3\text{COO}^-] \cdot [\text{H}_3\text{O}^+]}{[\text{CH}_3\text{COOH}]}$	1 PONT
Ha egy oldott anyag részben H^+ -okat vesz fel a víztől, gyenge bázisnak nevezzük.	1 PONT
Erre példa az ammónia: $\text{NH}_3 + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{NH}_4^+ + \text{OH}^-$.	1 PONT
A gyenge bázisok protonfelvevő képességét a báziserősségi állandó jellemzi: $K_b = \frac{[\text{NH}_4^+] \cdot [\text{OH}^-]}{[\text{NH}_3]}$	1 PONT
A többértékű savak és bázisok fokozatosan disszociálnak, minden lépés külön állandóval jellemezhető. Erre példa a foszforsav: $\text{H}_3\text{PO}_4 + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_2\text{PO}_4^- + \text{H}_3\text{O}^+$	1 PONT
$K_{s_1} = \frac{[\text{H}_2\text{PO}_4^-] \cdot [\text{H}_3\text{O}^+]}{[\text{H}_3\text{PO}_4]}$	1 PONT
$\text{H}_2\text{PO}_4^- + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{HPO}_4^{2-} + \text{H}_3\text{O}^+$	1 PONT
$K_{s_2} = \frac{[\text{HPO}_4^{2-}] \cdot [\text{H}_3\text{O}^+]}{[\text{H}_2\text{PO}_4^-]}$	1 PONT
$\text{HPO}_4^{2-} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{PO}_4^{3-} + \text{H}_3\text{O}^+$	1 PONT
$K_{s_3} = \frac{[\text{PO}_4^{3-}] \cdot [\text{H}_3\text{O}^+]}{[\text{HPO}_4^{2-}]}$	1 PONT
Összesen	20 pont

13. tétel A kémhatás

Mutassa be a víz öndisszociációjának egyensúlyát, a kémhatás és a pH fogalmát, a sav-bázis indikátorok működését, valamint a közömbösítés és semlegesítés viszonyát!

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
A vízmolekulák ütközésekor lejátszódhat a molekulák disszociációja:	1 PONT
$2 \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + \text{OH}^-$	1 PONT
Az oxónium- és hidroxidiont a víz saját ionjainak nevezzük.	1 PONT
Az egyensúlyt a vízionszorozattal jellemezzük:	1 PONT
$K_v = [\text{H}_3\text{O}^+] \cdot [\text{OH}^-]$	1 PONT
A vízionszorozat értéke függ a hőmérséklettől, szobahőmérsékleten:	
$K_v = 10^{-14} \left(\frac{\text{mol}}{\text{dm}^3} \right)^2$	1 PONT
A desztillált vízben a víz saját ionjainak koncentrációja megegyezik.	1 PONT
Következésképpen szobahőmérsékleten: $[\text{H}_3\text{O}^+] = 10^{-7} \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}$.	1 PONT
Az oldat kémhatását a saját ionjainak aránya okozza:	1 PONT
ha $[\text{H}_3\text{O}^+] > [\text{OH}^-]$, akkor az oldat savas kémhatású,	
ha $[\text{H}_3\text{O}^+] < [\text{OH}^-]$, akkor az oldat lúgos kémhatású,	
ha $[\text{H}_3\text{O}^+] = [\text{OH}^-]$, akkor az oldat semleges kémhatású.	1 PONT
Az előzőek alapján szobahőmérsékleten a savas oldatokban $[\text{H}_3\text{O}^+] > 10^{-7} \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}$, a lúgos oldatokban $[\text{H}_3\text{O}^+] < 10^{-7} \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}$, végül a semleges oldatokban $[\text{H}_3\text{O}^+] = 10^{-7} \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}$.	1 PONT
Célszerű a koncentrációk helyett azok negatív logaritmusait használni, így kapjuk a pH fogalmát: $\text{pH} = -\lg[\text{H}_3\text{O}^+]$.	1 PONT
Eszerint szobahőmérsékleten a semleges oldatok pH-ja 7, a savas oldatoké kisebb, a lúgosoké nagyobb 7-nél. (A reláció a negatív előjel miatt fordul meg.)	1 PONT

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
Az oldatok kémhatását meghatározhatjuk pH-mérővel, ami tulajdonképpen egy H ⁺ -okra érzékeny elektródot tartalmazó cella, vagy jelezhetjük indikátorokkal.	1 PONT
A sav-bázis indikátorok olyan anyagok, amelyek színükkel jelzik az oldat kémhatását.	1 PONT
Ha sav- és lúgoldatokat sztöchiometrikus arányban öntünk össze, akkor a sav és a bázis közömbösítik egymást.	1 PONT
A közömbösítés nem feltétlenül semlegesítés.	1 PONT
A kettő akkor jár együtt, ha megegyező erősségű savat és bázist reagáltatunk egymással.	1 PONT
Ez leggyakrabban akkor következik be, ha a sav és a bázis is erős. Pl.: $\text{HCl} + \text{NaOH} \rightarrow \text{NaCl} + \text{H}_2\text{O}$	1 PONT
Ha erős bázissal gyenge savat közömbösítünk, akkor lúgos kémhatású, ha erős savval gyenge bázist közömbösítünk, savas kémhatású oldatot kapunk.	1 PONT
Összesen	20 pont

14. tétel Redoxireakciók

Ismertesse a redoxi elméletek fejlődését (az égés fogalma, oxigénátmenet, elektronátmenet, oxidációs szám változás) példareakciókkal alátámasztva!

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
A redoxireakciók fogalmának kialakulása az égés természetének megértésével kezdődött.	1 PONT
Az égés oxigénnel való egyesülés.	1 PONT
Az oxidálódó anyagok nemcsak az elemi oxigénnel egyesülhetnek, hanem egymástól is elvonhatják az oxigént.	1 PONT
Ennek alapján redoxireakciónak nevezhetjük az oxigénátmenettel járó folyamatokat.	1 PONT
Az oxigénfelvételt oxidációnak, az oxigénleadást redukciónak nevezzük.	1 PONT
Példa erre a termitreakció: $\text{Fe}_2\text{O}_3 + 2 \text{Al} \rightarrow 2 \text{Fe} + \text{Al}_2\text{O}_3$	1 PONT

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
A reakció során a vas(III)-oxid redukálódik, az alumínium oxidálódik.	1 PONT
A tapasztalatok alapján célszerű volt a redoxireakciók elméletét elvonatkoztatni az oxigéntől. Így alkották meg az új elméletet: a redoxireakciók elektronátmenettel járó változások.	1 PONT
Az oxidáció elektronleadás, a redukció elektronfelvétel.	1 PONT
Például a magnézium reakciója brómmal: $\text{Mg} + \text{Br}_2 \rightarrow \text{MgBr}_2$	1 PONT
$\text{Mg} \rightarrow \text{Mg}^{2+} + 2 \text{e}^-$ oxidálódik	1 PONT
$\text{Br}_2 + 2 \text{e}^- \rightarrow 2 \text{Br}^-$ redukálódik	1 PONT
Viszont így csak a teljes elektronátmenettel, azaz ionizációval járó reakciókat lehet értelmezni. Célszerű volt ezért kiterjeszteni az elméletet. Ehhez először is meg kellett alkotni az oxidációs szám fogalmát: olyan képzeletbeli töltésszám, melyet úgy kapunk, hogy a kötő elektronpárokat a nagyobb elektronegativitású atomhoz rendeljük.	1 PONT
Így redoxireakciónak nevezzük az oxidációszám-változással járó folyamatokat.	1 PONT
Az oxidáció az oxidációs szám növekedés, a redukció az oxidációs szám csökkenése.	1 PONT
Pl.: $2 \text{MnO}_4^- + 5 (\text{COOH})_2 + 6 \text{H}^+ \rightarrow 2 \text{Mn}^{2+} + 10 \text{CO}_2 + 8 \text{H}_2\text{O}$	1 PONT
A mangán oxidációs száma +7-ről +2-re csökken, azaz redukálódik,	2 PONT
a szén oxidációs száma +3-ról +4-re nő, tehát oxidálódik.	2 PONT
Összesen	20 pont

15. tétel Elektrokémia

Hasonlítsa össze a galvánelemek működését az elektrolízissel (a kémiai reakciók és az áram kapcsolata, az elektródok töltése, szerepe), és mutassa be egy cella kétféle szerepét az ólomakkumulátor példáján! Az ólomakkumulátorban áramtermeléskor lejátszódó reakció egyenlete: $\text{Pb} + \text{PbO}_2 + 2 \text{H}_2\text{SO}_4 \rightarrow 2 \text{PbSO}_4 + 2 \text{H}_2\text{O}$. Írja fel áramtermeléskor az egyes elektródokon lejátszódó folyamatok egyenleteit! Milyen feltétel teljesülése esetén lehet egy galvánelem akkumulátor? Adja meg az ólomakkumulátorban töltéskor lejátszódó reakció egyenletét! Hol használják az ólomakkumulátort, és miért nem tudták kiszorítani a modernebb készülékek a mai napig sem?

SZERVETLEN KÉMIA

24. tétel Magnézium reakciója vízzel és sósavval

Töltsön 1-1 kémcsőbe sósavat, illetve desztillált vizet! Cseppentsen a desztillált vízbe fenolftalein indikátort! Helyezzen mindkét kémcsőbe egy darabka magnéziumforgácsot! Értelmezze a látottakat! Adja meg a végbement reakció(k) egyenletét!

Szükséges eszközök és anyagok: műanyag tálca • kémcsőállvány • magnéziumforgács • 2 darab üres kémcső • sósav $\left(2 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}\right)$ • desztillált víz • fenolftalein indikátor • védőszemüveg • gumikesztyű • hulladékgyűjtő

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
<i>A kísérlet szakszerű elvégzése és a tapasztalatok helyes megadása:</i>	5 PONT
A kísérlet elvégzése.	1 PONT
A sósavban intenzív gázfejlődés indul meg, színtelen, szagtalan gáz keletkezik.	2 PONT
A desztillált vízben a gázfejlődés sokkal gyengébb, alig észlelhető, viszont (a magnézium felületén) a fenolftalein ciklámen színű lesz.	2 PONT
<i>A kísérlet tapasztalatainak értelmezése:</i>	5 PONT
A magnézium negatív standardpotenciálú fém, ezért a hidrogénionokat hidrogéngázzá redukálja:	1 PONT
$\text{Mg} + 2 \text{HCl} \rightarrow \text{MgCl}_2 + \text{H}_2$	1 PONT
Mivel $\varepsilon^\circ(\text{Mg}^{2+} \text{Mg}) = -2,38 \text{ V} < -0,83 \text{ V}$, ezért a magnézium a víz hidrogénjét is képes redukálni:	1 PONT
$\text{Mg} + 2 \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{Mg}(\text{OH})_2 + \text{H}_2$	1 PONT
A magnézium-hidroxid rosszul oldódik vízben, ezért az oldat csak kevéssé lesz lúgos. A lúgos kémhatást a fenolftalein ciklámen színnel jelzi.	1 PONT
Összesen	10 pont

25. tétel Alumínium korróziója

A háztartásban használt alufólia egy szeletét HgCl_2 -oldatba mártjuk. Kivesz-
szük az oldatból, és szűrőpapírral leitatjuk róla a rajta maradt folyadékcseppe-
ket. Tépjük ketté a kezelt alufóliát! Az egyiket hagyjuk a szűrőpapíron, a másikat
tegyük egy kevés desztillált vízbe!

Mit tapasztalunk?

Magyarázza meg a látottakat!

Írja fel végbement folyamatok reakcióegyenletét is!

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
<i>A kísérlet várható tapasztalatainak megadása:</i>	3 PONT
A levegőn álló alufólia darab felületén szürke hamuszerű bevonat képződik:	1 PONT
A vízbe tett alufólia darab felületén buborékok jelennek meg.	1 PONT
Az oldat zavaros lesz.	1 PONT
<i>A kísérlet tapasztalatainak értelmezése:</i>	7 PONT
$\varepsilon^\circ(\text{Hg}^{2+} \text{Hg}) = 0,86 \text{ V} > \varepsilon^\circ(\text{Al}^{3+} \text{Al}) = -1,66 \text{ V}$,	1 PONT
ezért az alumínium redukálja a Hg^{2+} -ionokat:	1 PONT
$2 \text{Al} + 3 \text{Hg}^{2+} \rightarrow 2 \text{Al}^{3+} + 3 \text{Hg}$	1 PONT
A higany amalgámot képez az alumíniummal, emiatt megbomlik az alumínium védő oxidrétege.	1 PONT
A védő oxidréteg hiányában az alumínium folyamatosan oxidálódik:	
$2 \text{Al} + \frac{3}{2} \text{O}_2 \rightarrow \text{Al}_2\text{O}_3$,	1 PONT
illetve bontja a vizet:	
$\text{Al} + 3 \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{Al}(\text{OH})_3 + \frac{3}{2} \text{H}_2$	1 PONT
Az oldat zavarosságát az alumínium-hidroxid rossz vízoldhatósága okozza.	1 PONT
Összesen	10 pont

26. tétel Különböző kémhatású folyadékok azonosítása

1–3. számozott kémcsövekben véletlenszerűen sósavat, desztillált vizet, illetve nátrium-hidroxid-oldatot öntöttünk. Az előkészített anyagok felhasználásával azonosítsa a folyadékokat!

Szükséges eszközök és anyagok: műanyag tálca • kémcsőállvány • 3 darab, nátrium-hidroxid-oldatot, desztillált vizet, illetve sósavat tartalmazó, számozott kémcső • nátrium-hidroxid-oldat $\left(2 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}\right)$ • desztillált víz • sósav $\left(2 \frac{\text{mol}}{\text{dm}^3}\right)$ • kalciumszemcsék • fenolftalein indikátor • védőszemüveg • gumikesztyű • hulladékgyűjtő

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
<i>A kísérlet szakszerű elvégzése és a tapasztalatok helyes megadása:</i>	5 PONT
Cseppentsünk mindhárom oldatba fenolftaleint!	1 PONT
A fenolftalein hatására az egyik oldat ciklámen színű lesz, a másik kettő színtelen marad.	1 PONT
Tegyünk a két színtelen oldatot tartalmazó kémcsőbe egy-egy kalciumdarabkát!	1 PONT
A kalcium mindkét kémcsőben feloldódik, az egyikben gyorsan, az oldat színtelen marad.	1 PONT
A másikban lassabban oldódik, az oldat ciklámen színű lesz.	1 PONT
<i>A kísérlet tapasztalatainak értelmezése:</i>	5 PONT
A nátrium-hidroxid-oldat lúgos kémhatását a fenolftalein ciklámen színnel jelzi.	1 PONT
A kalcium negatív standardpotenciálú fém, ezért sósavban hevesen feloldódik hidrogéngáz fejlődése közben:	1 PONT
$\text{Ca} + 2 \text{HCl} \rightarrow \text{CaCl}_2 + \text{H}_2$	1 PONT
A vízben lassabban oldódik $\left(\varepsilon^\circ(\text{Ca}^{2+} \text{Ca}) = -2,76 \text{ V} < -0,83 \text{ V}\right)$, közben az oldat lúgos kémhatású lesz, amit a fenolftalein ciklámen színnel jelez:	1 PONT
$\text{Ca} + 2 \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{Ca}(\text{OH})_2 + \text{H}_2$	1 PONT
Összesen	10 pont

27. tétel Sötét színű porok azonosítása

1–3. számozott porüvegekben, véletlenszerű sorrendben, sötét színű porok vannak: CuO, grafit, Zn.

Az előkészített vegyszerek felhasználásával azonosítsa a porokat! Írja fel a lejátszódott folyamatok reakcióegyenletét is!

Szükséges eszközök és anyagok: műanyag tálca ● 3 darab, réz(II)-oxidot, grafitot, illetve cinket tartalmazó sorszámozott edény ● réz(II)-oxid ● grafitpor ● cinkpor ● 3 darab üres kémcső ● 3 darab vegyszeres kanál ● kémcsőállvány ● 20%-os sósav ● desztillált víz ● borszeszégő vagy gázégő ● gyufa ● védőszemüveg ● gumikesztyű ● hulladékgyűjtő

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
<i>A kísérlet szakszerű elvégzése és a tapasztalatok helyes megadása:</i>	5 PONT
Szórjunk a három kémcsőbe vegyszereskanálnyit egy-egy porból!	1 PONT
Öntsünk mindegyikre néhány cm ³ sósavat!	1 PONT
Az egyik esetben nem történik változás.	1 PONT
A második fekete por feloldódik, miközben kék színű oldat keletkezik.	1 PONT
A harmadik sötétszürke por is oldódik sósavban gázfejlődés közben.	1 PONT
<i>A kísérlet tapasztalatainak értelmezése:</i>	5 PONT
A grafit esetében nem történik változás.	1 PONT
A réz(II)-oxid feloldódik a sósavban, az oldat a réz(II)-ionok miatt kék színű lesz.	1 PONT
$\text{CuO} + 2 \text{HCl} \rightarrow \text{CuCl}_2 + \text{H}_2\text{O}$	1 PONT
A cink negatív standardpotenciálú fém, ezért a hidrogénionokat hidrogéngázzá redukálja:	1 PONT
$\text{Zn} + 2 \text{HCl} \rightarrow \text{ZnCl}_2 + \text{H}_2$	1 PONT
Összesen	10 pont

35. tétel Oxidok vizes oldatának kémhatása

Milyen kémhatású a következő oxidok vizes oldata: SO_3 , NO_2 , Li_2O , BaO ? Adja meg a lejátszódó reakciók egyenletét!

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
A kén-trioxid és a nitrogén-dioxid oldata savas.	2 PONT
$\text{SO}_3 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{H}_2\text{SO}_4$	1 PONT
$\text{H}_2\text{SO}_4 + 2 \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{SO}_4^{2-} + 2 \text{H}_3\text{O}^+$	1 PONT
$2 \text{NO}_2 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{HNO}_3 + \text{HNO}_2$	1 PONT
$\text{HNO}_3 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{NO}_3^- + \text{H}_3\text{O}^+$	1 PONT
A lítium- és bárium-oxid vizes oldata lúgos.	2 PONT
$\text{Li}_2\text{O} + \text{H}_2\text{O} \rightarrow 2 \text{LiOH}$	1 PONT
$\text{BaO} + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{Ba}(\text{OH})_2$	1 PONT
Összesen	10 pont

36. tétel Porcukor reakciója híg és tömény kénsavval

Porcukrot híg, illetve tömény kénsavdattal reagáltatunk. Melyik esetben tapasztalunk szemmel látható változást és mi az? A másik esetben hogyan lehetne kimutatni, hogy történt kémiai változás? Írja fel a lejátszódó reakciók egyenletét!

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
A tömény kénsav esetén látunk változást.	1 PONT
A cukor elszenesedik.	1 PONT
$\text{C}_{12}\text{H}_{22}\text{O}_{11} \rightarrow 12 \text{C} + 11 \text{H}_2\text{O}$	1 PONT
A híg kénsav jelenlétében a cukor hidrolizál.	1 PONT
$\text{C}_{12}\text{H}_{22}\text{O}_{11} + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{C}_6\text{H}_{12}\text{O}_6 + \text{C}_6\text{H}_{12}\text{O}_6$	1 PONT

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
A keletkező monoszacharidok: a glükóz és a fruktóz pl. adják a Fehling-próbát.	3 PONT
$C_6H_{12}O_6 + 2 Cu^{2+} + 4 OH^- \rightarrow C_6H_{12}O_7 + Cu_2O + 2 H_2O$	1 PONT
A vörös csapadék (Cu_2O) megjelenése jelzi a monoszacharidok redukáló sajátosságát.	1 PONT
Összesen	10 pont

37. tétel A híg és tömény kénsav eltérő viselkedése

Hasonlítsa össze a híg és tömény kénsav vassal, illetve rézzel szembeni viselkedését! Írja fel a folyamatok egyenletét, és értelmezze részecskeátmenet szerint! Mi okozza a különbségeket?

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
A híg kénsav oldja a vasat, de a rézet nem.	2 PONT
$Fe + H_2SO_4 \rightarrow FeSO_4 + H_2$	1 PONT
A vas negatív standardpotenciálú, így képes redukálni a H^+ -okat, míg a réz pozitív standardpotenciálja miatt nem.	1 PONT
A tömény kénsavban fordított a helyzet: a vas nem oldódik, a réz oldódik.	2 PONT
$Cu + 2 H_2SO_4 \rightarrow CuSO_4 + SO_2 + 2 H_2O$	1 PONT
A vas azért nem oldódik, mert passzíválódik a tömény kénsavban. (A felületen kialakuló oxidréteg megakadályozza a reakciót.)	1 PONT
A híg és tömény kénsav viselkedése közötti különbséget az okozza, hogy a híg oldatban a kénsavmolekulák disszociált állapotban vannak: $H_2SO_4 + 2 H_2O \rightarrow SO_4^{2-} + 2 H_3O^+$	1 PONT
A tömény kénsavban viszont nincs elég vízmolekula, így abban jó-részt disszociálatlan kénsavmolekulákat találunk. (Néhány egzotikus részecske mellett.)	1 PONT
Összesen	10 pont

38. tétel Réz reakciói

Rézszelék kis részleteire 10, 30 és 65%-os salétromsavoldatokat, illetve ezüst-nitrát-oldatot öntünk. Mit tapasztalunk? Adja meg a reakciók egyenletét, ha nincs reakció, indokolja meg, hogy miért!

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
A réz a 10%-os salétromsavoldattal nem reagál,	1 PONT
mert pozitív standardpotenciálú fém, így nem képes redukálni a H ⁺ -okat.	1 PONT
A 30%-os salétromsavoldatban már feloldódik, színtelen gáz fejlődése közben.	1 PONT
$3 \text{ Cu} + 8 \text{ HNO}_3 \rightarrow 3 \text{ Cu}(\text{NO}_3)_2 + 2 \text{ NO} + 4 \text{ H}_2\text{O}$	1 PONT
A fejlődő gáz a levegővel érintkezve bebarrul.	1 PONT
$\text{NO} + \frac{1}{2} \text{ O}_2 \rightarrow \text{NO}_2$	1 PONT
A tömény salétromsavoldatban is oldódik, barna gáz fejlődése közben.	1 PONT
$\text{Cu} + 4 \text{ HNO}_3 \rightarrow \text{Cu}(\text{NO}_3)_2 + 2 \text{ NO}_2 + 2 \text{ H}_2\text{O}$	1 PONT
Az ezüst-nitrát oldat hatására a réz felületén szürke bevonat keletkezik.	1 PONT
$\text{Cu} + 2 \text{ AgNO}_3 \rightarrow \text{Cu}(\text{NO}_3)_2 + 2 \text{ Ag}$	1 PONT
Összesen	10 pont

39. tétel Hogyan „választ” a választóvíz?

14 karátos aranyból, illetve sárgarézből készült tárgyakat akarunk megkülönböztetni. Ehhez a tárgyak kis mintáit tömény salétromsavba helyezjük. Milyen hasonlóságot és különbséget tapasztalunk? Írja fel a lejátszódó reakciók egyenletét!

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
Mindkét mintánál barna gáz fejlődését tapasztaljuk.	2 PONT
A 14 karátos arany $\frac{10}{24}$ részben más fémet tartalmaz, pl. ezüstöt.	1 PONT
$\text{Ag} + 2 \text{ HNO}_3 \rightarrow \text{AgNO}_3 + \text{NO}_2 + \text{H}_2\text{O}$	1 PONT

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
A sárgaréz réz és cink ötvözeté.	1 PONT
Mindkét fém feloldódik tömény salétromsavban.	2 PONT
$\text{Cu} + 4 \text{HNO}_3 \rightarrow \text{Cu}(\text{NO}_3)_2 + 2 \text{NO}_2 + 2 \text{H}_2\text{O}$	1 PONT
$\text{Zn} + 4 \text{HNO}_3 \rightarrow \text{Zn}(\text{NO}_3)_2 + 2 \text{NO}_2 + 2 \text{H}_2\text{O}$	1 PONT
A megkülönböztetést az teszi lehetővé, hogy az arany nem oldódik fel a tömény salétromsavban (választóvíz).	1 PONT
Összesen	10 pont

40. tétel Miért barnul be a borvizes palack?

Erdélyben több helyen is (pl. Borszék, Tusnádfürdő) feltör a mélyből vastartal-
mű, szénsavas ásványvíz, ún. borvíz. Ha a borvizet tartalmazó palackot hosszú
ideig nyitva hagyjuk, akkor a palack fala bebarnul, mintha berozsdásodna. Mi
lehet az oka a jelenségnek? Miért kell hosszabb időnek eltelnie? Írja fel a lejá-
tázódó reakciók egyenletét!

Értékelési útmutató	Elérhető pontszám
A borvízben a vas Fe^{2+} -ionok formájában van jelen.	1 PONT
Ezek halványzöld színűek, ilyen hígításban gyakorlatilag színtelenek.	1 PONT
Állás közben a levegő oxigénje oxidálja a Fe^{2+} -ionokat Fe^{3+} -ionokká.	1 PONT
$4 \text{Fe}^{2+} + \text{O}_2 + 2 \text{H}_2\text{O} \rightarrow 4 \text{Fe}^{3+} + 4 \text{OH}^-$	1 PONT
Az oldat a folyamat során lúgosodik.	1 PONT
Lúgos közegben kicsapódnak a vas(III)-ionok.	1 PONT
$\text{Fe}^{3+} + 3 \text{OH}^- \rightarrow \text{Fe}(\text{OH})_3$	1 PONT
A szén-dioxid szerepe kettős: akadályozza az oxigén bejutását,	1 PONT
valamint savassá teszi az oldatot, így megakadályozza a csapadék le- válását.	1 PONT
$\text{CO}_2 + 2 \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{HCO}_3^- + \text{H}_3\text{O}^+$	1 PONT
Összesen	10 pont

Előszó	5
Tanácsok a könyv használatához	6
A tételek	
Általános kémia	8
1. tétel: Az atom felépítése, elemi részecskék, radioaktivitás	8
2. tétel: Az atomok elektronszerkezete	9
3. tétel: A periódusos rendszer	11
4. tétel: Molekulák	12
5. tétel: Kémiai részecskék, kémiai kötések	14
6. tétel: Rácstípusok	15
7. tétel: Halmazállapotok	16
8. tétel: Diszperz rendszerek	18
9. tétel: A kémiai reakciók fogalma, csoportosítása, a reakcióegyenlet	19
10. tétel: Reakciókinetika	20
11. tétel: A kémiai egyensúly	22
12. tétel: Sav-bázis reakciók	23
13. tétel: A kémhatás	25
14. tétel: Redoxireakciók	26
15. tétel: Elektrokémia	27
Szervetlen kémia	29
16. tétel: A hidrogén tulajdonságai	29
17. tétel: Halogének	30
18. tétel: Halogénidek	31
19. tétel: Kalkogének	32
20. tétel: A hidrogén-peroxid és a kénhidrogén összehasonlítása	33
21. tétel: Oxidok	34
22. tétel: A kénsav	35
23. tétel: Kénsav-, ammónia- és salétromsavgyártás	36
24. tétel: A szén módosulatai	38
25. tétel: A salétromsav és a foszforsav	38
26. tétel: A szén oxidjai	40
27. tétel: Karbonátok és nitrátok	41
28. tétel: Természetes karbonátok	42
29. tétel: Az s-mező fémek	43
30. tétel: Átmenetifémek	45
31. tétel: A fémek előállítása	46
32. tétel: A rézcsoport	47
33. tétel: Az alumínium	49
Szerves kémia	50
34. tétel: Izoméria	50
35. tétel: A kőolaj és a földgáz	51

36. tétel: A propén	53
37. tétel: Az etén és az etin	54
38. tétel: A butadién és a benzol	56
39. tétel: Halogénszármazékok	57
40. tétel: Az alkoholok kémiai tulajdonságai	59
41. tétel: A fenol	60
42. tétel: Oxovegyületek	61
43. tétel: Karbonsavak és észterek	62
44. tétel: Zsírok, olajok	64
45. tétel: Egyéb funkciós csoportot tartalmazó karbonsavak	65
46. tétel: Aminok	66
47. tétel: Nitrogéntartalmú heteroaromás vegyületek	68
48. tétel: Fehérjék	69
49. tétel: Cukrok	70
50. tétel: Poliszacharidok	72
51. tétel: Műanyagok	73

B tételek

Általános kémia	75
1. tétel: Az oldódást kísérő energiaváltozás	75
2. tétel: Aceton, víz és benzin megkülönböztetése	76
3. tétel: Folyadékok elegyedése	77
4. tétel: Kálium-jodid és kálium-bromid megkülönböztetése	78
5. tétel: Szerves oldószerek azonosítása	79
6. tétel: Vegyületek azonosítása oldáshő alapján	80
7. tétel: Ammóniaszökőkút	81
8. tétel: Barnakő hatása a hidrogén-peroxidra	82
9. tétel: Kémiai egyensúly eltolása	83
10. tétel: Hidrogén-klorid, nátrium-klorid és salétromsav azonosítása	84
11. tétel: Sóoldatok kémhatása	85
12. tétel: Sósav, salétromsav- és nátrium-hidroxid-oldat azonosítása	86
13. tétel: Ezüst-nitrát, nátrium-karbonát és nátrium-hidroxid azonosítása	87
14. tétel: Nátrium-nitrát-, ezüst-nitrát-, és nátrium-karbonát azonosítása	88
15. tétel: Egy fehér por azonosítása	89
16. tétel: Nátrium-vegyületek azonosítása	90
17. tétel: Reakciótípusok	91
18. tétel: Ammónia és nátrium-hidroxid megkülönböztetése	92
19. tétel: Réz(II)-szulfát reakciója ammóniával	93
20. tétel: A fémek redukálósora	94
21. tétel: Cink- és ólomlemez megkülönböztetése	95
22. tétel: Konyhasóoldat elektrolízise	96
23. tétel: Galvánelem pólusainak azonosítása	97

Szervetlen kémia	99
24. tétel: Magnézium reakciója vízzel és sósavval	99
25. tétel: Alumínium korróziója	100
26. tétel: Különböző kémhatású folyadékok azonosítása	101
27. tétel: Sötét színű porok azonosítása	102
28. tétel: Réz(II)-oxid reakciója hidrogénnel	103
29. tétel: Vizsgálatok brómos vízzel	104
30. tétel: Hidrogén-klorid, nátrium-klorid és nátrium-hidroxid azonosítása ...	105
31. tétel: Hidrogén-peroxid reakciója kálium-jodiddal	106
32. tétel: Foszfómódosulatok összehasonlító vizsgálata	107
33. tétel: Savanyúsók	107
34. tétel: Porkeverék vizsgálata	109
35. tétel: Gázok reakciói egymással	110
36. tétel: Fehér porok vízdoldhatósága, kémhatása	111
37. tétel: Sósav, salétromsavoldat és konyhasóoldat azonosítása	112
38. tétel: Kísérletek vas(III)-klorid-oldattal	113
39. tétel: Kálium-permanganát és sósav reakciója	114
40. tétel: Szappan habzása	115
41. tétel: Nátrium-szulfid és sósav reakciótermékének vizsgálata	116
42. tétel: Kén melegítése	117
43. tétel: Három gáz összehasonlítása	118
44. tétel: Vas(II)-szulfid és sósav reakciótermékének vizsgálata	119
45. tétel: Aktív szén hatása egy gázra	120
46. tétel: Nátrium és víz reakciója	121
47. tétel: Magnézium-szulfát és alumínium-szulfát vizsgálata	122
48. tétel: Tömény savak és nátrium-hidroxid-oldat reakciója rézporral	123
49. tétel: Égetett mész és mészkőpor azonosítása	124
50. tétel: Sárgás színű folyadékok azonosítása	125
Szerves kémia	126
51. tétel: Etanol és tömény kénsav reakciója	126
52. tétel: Kalcium-karbid és víz termékének vizsgálata	127
53. tétel: Szénhidrogének megkülönböztetése	128
54. tétel: Etil-klorid vizsgálata	129
55. tétel: Nátrium-acetát és nátrium-fenoxid összehasonlítása	130
56. tétel: Ételecet és fenol összehasonlítása	130
57. tétel: Alkoholok megkülönböztetése	131
58. tétel: Szerves folyadékok reakciója nátriummal	132
59. tétel: Aceton vagy formalin?	133
60. tétel: Hétköznapi szilárd szerves anyagok azonosítása	135
61. tétel: Benzin és hangyasav hatása brómos vízre	136
62. tétel: Nátrium és etanol reakciója	137
63. tétel: Tejsav, olajsav és glicerín azonosítása	138
64. tétel: Szőlőcukor, karbamid és keményítő azonosítása	139

65. tétel: Oldatok azonosítása	141
66. tétel: Diszacharidok megkülönböztetése	142
67. tétel: Szénhidrátoldatok azonosítása	143
68. tétel: Kísérletek tojásfehérje-oldattal	145
69. tétel: Tojásfehérje-oldat vizsgálata nátrium-kloriddal és tömény savakkal	146

C tételek

Általános kémia	148
1. tétel: Elemek izotóp-összetétele	148
2. tétel: Radioaktív izotópok	149
3. tétel: Ionok képződése atomokból	149
4. tétel: Az elektronszerkezet kapcsolata a periódusos rendszerrel	150
5. tétel: Atomok és ionok méretének összehasonlítása	150
6. tétel: Kémiai kötések	151
7. tétel: A kötéstávolság	152
8. tétel: A kötésszög	153
9. tétel: Szén-szén kötések	154
10. tétel: A molekulák alakja	154
11. tétel: Az olvadáspont anyagszerkezeti okai	155
12. tétel: Gázok azonosítása sűrűség alapján	155
13. tétel: Az oldhatóság hőmérsékletfüggése	156
14. tétel: Ipari robbanószer	157
15. tétel: Reakciótípusok	158
16. tétel: Egy gázegyensúly	159
17. tétel: Savanyú-e a savanyúsó?	160
18. tétel: Redoxi reakciók iránya	161
19. tétel: Reakciók csoportosítása részecskeátmenet alapján	161
20. tétel: Galvánelemek	162

Szervetlen kémia	163
21. tétel: Nomen est omen	163
22. tétel: Alkotóelem	163
23. tétel: Színes vegyületek	164
24. tétel: Hidrogén reakciója halogénnel	165
25. tétel: A hidrogén mint oxidáló- és redukálószer	165
26. tétel: Savas és bázikus hidridek	166
27. tétel: Hidrogénvegyületek kémhatása	167
28. tétel: A jód öt árnyalata	167
29. tétel: Mivel töltünk léghajót?	168
30. tétel: Hogyan hűt a hűtőszekrény?	168
31. tétel: Reakciók brómos vízzel	169
32. tétel: Reakciók tömény sósavval	170
33. tétel: A forráspont és a szerkezet kapcsolata	170

34. tétel: Oxidok oldhatósága vízben	171
35. tétel: Oxidok vizes oldatának kémhatása	172
36. tétel: Porcukor reakciója híg és tömény kénsavval	172
37. tétel: A híg és tömény kénsav eltérő viselkedése	173
38. tétel: Réz reakciói	174
39. tétel: Hogyan „választ” a választóvíz?	174
40. tétel: Miért barnul be a borvizes palack?	175
Szerves kémia	176
41. tétel: Konstitúciós izomerek	176
42. tétel: Monoklór származékok	177
43. tétel: A kőolaj környezetszennyező hatása	178
44. tétel: Alkének izomerei	178
45. tétel: Kötéstávolságok az izoprénben	179
46. tétel: A PVC előállítása régen és most	180
47. tétel: 8 szénatomos aromás szénhidrogének	181
48. tétel: Halogénszármazékok reakciói	182
49. tétel: Az etilén néhány származéka	183
50. tétel: Alkohokok elegye	183
51. tétel: A vanillin funkciós csoportjai	184
52. tétel: Egy királis molekula	185
53. tétel: $C_4H_8O_2$ izomerek	186
54. tétel: Dikarbonsavak	187
55. tétel: $C_2H_4O_2$ izomerek	188
56. tétel: Az ecet mint tisztítószer	188
57. tétel: Mosószóda	189
58. tétel: C_3H_9N izomerek	190
59. tétel: Kevlár	191
60. tétel: A glükóz N-tartalmú származékai	192
Minta vizsgatételek	194